

Bilaga 3

Avstämning av målet om
en halvering av antalet
socialbidragsberoende
mellan åren
1999 och 2004

Bilaga 3

Avstämning av målet om en halvering av antalet socialbidragsberoende mellan åren 1999 och 2004

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	7
Socialbidragstagande 1999–2004	7
Svag sysselsättning gör att målet inte nås	7
1 Regeringens mål för ett halverat socialbidragsberoende.....	8
1.1 Socialbidrag – ett kommunalt ansvar	8
2 Socialbidrag – fakta och utfall.....	9
2.1 Utvecklingen av socialbidragstagandet sedan 1990	9
2.2 Totalt socialbidragstagande 2004	10
Hushållstyp	10
Svenskfödda och utrikes födda hushåll	11
Kön och ålder	11
Antal månader med socialbidrag	12
2.3 Förändringar av antal helårsekvivalenter 1999–2004	12
Årlig förändring i antalet helårsekvivalenter	12
Förändring 1999–2004	13
2.4 Vad har hänt mellan 2003 och 2004?	14
Socialbidragskostnader	14
Förändringar i antal helårsekvivalenter 2003–2004	17
Vad förklarar ökade kostnader och ökade helårsekvivalenter 2004.....	18
3 Förutsättningar att nå målen	19
3.1 Arbetsmarknad, befolkningsförändringar och socialbidrag.....	19
3.2 Övriga välfärdssystem.....	20
3.3 Framtida utveckling av socialbidragen.....	21
4 Fortsatt inriktning på arbetet med att halvera socialbidragsberoendet.....	22
4.1 Vidtagna och planerade åtgärder	22

Underbilaga	24
Datamaterial	24
Beräkning av årsnorm och antal helårsekvivalenter	24
Framskrivningsmodell för socialbidragstagandet	25

Tabellförteckning

2.1	Socialbidragshushåll efter hushållstyp och kön 2004.....	11
2.2	Socialbidragshushåll efter svenskfödda, utrikesfödda och flyktinghushåll 2004.....	11
2.3	Vuxna bidragsmottagare efter ålder och kön 2004.....	11
2.4	Socialbidragshushåll efter antal månader med socialbidrag 2004.....	12
2.5	Helårsekvivalenter 1999 och förändring till 2004.....	13
2.6	Socialbidrag 2003 och 2004.....	15
2.7	Genomsnittlig bidragstid 2004 samt förändring mellan 2003 och 2004 efter ålder.....	16
2.8	Genomsnittligt antal personer i hushåll med socialbidrag 2003 och 2004.....	16
2.9	Helårsekvivalenter 2003 och 2004.....	17
2.10	Helårsekvivalenter 2004 och förändring mellan 2003 och 2004.....	18
	Underbilagetabell 1 Genomsnittlig årsnorm för olika hushållstyper vid ekvivalensberäkningar 2004.....	24
	Underbilagetabell 2 Bidragstagare, bidragshushåll, bidragstid, utbetalt socialbidrag samt helårsekvivalenter.....	26

Diagramförteckning

2.1	Antal bidragsmottagare och bidragshushåll 1990–2004	9
2.2	Genomsnittligt belopp och antal månader med socialbidrag per hushåll 1990–2004.....	10
2.3	Utvecklingen av socialbidragskostnader och helårsekvivalenter 1990–2004	14
2.4	Förändring i antal helårsekvivalenter jämfört med närmast föregående år 1999–2004.....	12
2.5	Relativ förändring i antal helårsekvivalenter mellan 1999 och 2004	14
2.6	Antal kvarvarande respektive nytillkomna socialbidragstagare per år från 1999 till 2004.....	16
2.7	Genomsnittligt effekt på socialbidragsbelopp per månad 2004 av att behålla 2003 års riksnorm	17
3.1	Sysselsättning och socialbidrag 1976-2004.....	19
3.2	Sysselsättningsgrad i olika grupper	20
3.3	Antal helårsekvivalenter i olika ersättningssystem 1970–2004	21
3.4	Framskrivning av antalet helårsekvivalenter vid olika antaganden om sysselsättningsgrad.....	21
3.5	Utveckling av socialbidragskostnaderna jämfört med samma kvartal föregående år 2003:1-2005:2.....	22

Sammanfattning

Denna bilaga innehåller en femte uppföljning av regeringens mål om att halvera antalet socialbidragsberoende. Målet innebär att antalet helårsekvivalenter ska halveras mellan 1999 och 2004. År 1999 uppgick antalet helårsekvivalenter till 115 400, och en halvering innebär således en minskning till 57 700¹. Försättningsvis kommer uppföljningen att göras i finansplanen, där övriga riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken redovisas.

I tidigare uppföljningar har ett stort antal fördjupade redovisningar av socialbidragstagandet gjorts. Dessa fördjupningar har bl.a. analyserat det långvariga bidragstagandet, betydelsen av olika inkomstkällor, socialbidragstagares levnadsförhållanden, betydelsen av ekonomiska drivkrafter. Vidare har även ett antal, ur socialbidragshänseende, särskilt utsatta grupper identifierats. Dessa är utrikes födda, ensamstående kvinnor med barn samt ungdomar. Dessa grupper är fortfarande överrepresenterade bland socialbidragstagarna.

Socialbidragstagande 1999–2004

Socialbidragstagandet och antalet helårsekvivalenter var under 2003 det lägsta sedan 1991. År 2004 vände utvecklingen och totalt utbetalt socialbidrag och antal helårsekvivalenter ökar för första gången sedan 1997. Detta förutsågs redan i föregående års budgetproposition och huvudorsaken är den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden. Mellan 1999 och 2003 minskade antalet helårsekvivalenter med 26 procent. Under perioden 1999 till 2004 blir minskningen något lägre, cirka 24 procent. Antalet minskade i samtliga grupper oavsett ålder, kön, typ av hushåll eller födelseland. Minskningen är något större för män än för kvinnor, större för utrikes födda än för födda i Sverige. För ungdomar 20–24 år ligger minskningen på genomsnittet och för ensamstående kvinnor med barn har nedgången varit betydligt mindre, 16 procent.

De regionala skillnaderna är, liksom föregående år, stora. I några kommuner har antalet

helårsekvivalenter redan halverats. De största förändringarna har skett i små kommuner, där antalet helårsekvivalenter var få redan i utgångsläget 1999.

Ökat socialbidragstagande 2004

Mellan 2003 och 2004 ökade antalet helårsekvivalenter med ca 3 100. Det motsvarar en ökning på 3,6 procent, vilket kan jämföras med en årlig genomsnittlig minskningstakt på 7,2 procent sedan 1999. På ett övergripande plan förklaras ökningen av ett försämrat arbetsmarknadsläge till följd av den internationellt betingade lågkonjunkturen. De ökade kostnaderna för socialbidrag förklaras i huvudsak av längre bidragsperioder och högre bidragsbelopp per hushåll, inte av att antalet bidragshushåll ökat.

Fram till 2002 minskade antalet helårsekvivalenter för i stort sett alla grupper oavsett ålder, kön, hushållstyp eller härkomst. Redan 2003 fanns grupper där antalet ökade i relation till föregående år, främst bland unga 20–24 år. År 2004 fortsätter ökningen bland ungdomar, vilket sannolikt förklaras av en ökad arbetslöshet i denna grupp.

Svag sysselsättning gör att målet inte nås

Målet om en halvering av antalet socialbidragsberoende har inte uppnåtts till 2004. Målet kvarstår och ska uppfyllas så snart som möjligt. Även försättningsvis inriktas arbetet mot sysselsättning med särskilt fokus på marginaliserade grupper. Regeringen har under våren tillsatt en utredning med uppdrag att göra en bred översyn av socialbidragen, där en central fråga är hur övergången från socialbidrag till arbete ska kunna underlättas. Några viktiga frågeställningar är hur samhällets insatser kan förbättras för att höja den enskildes kompetens, hur de ekonomiska drivkrafterna att arbeta kan stärkas samt hur ansvarsfördelningen mellan stat och kommun kan förtydligas och förbättras. Förslag kommer att lämnas i november 2006.

Vidare innehåller årets budgetproposition ett stort antal åtgärder för att stärka positionen på arbetsmarknaden för grupper som har svag arbetsmarknadsförankring. Med början den 1 januari 2006 genomförs en tvåårig satsning på ett sysselsättningspaket för fler jobb i näringslivet, ett kvalitetslyft i offentlig sektor, jobb åt högskoleutbildade, arbete åt ungdomar och förbättrad matchning och enhetlig kontroll.

¹ Antalen har förändrats jämfört med tidigare år bl.a. beroende på att bortfallskommuner har inkluderats.

1 Regeringens mål för ett halverat socialbidragsberoende

I 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) angav regeringen att antalet socialbidragsberoende² ska halveras mellan 1999 och 2004. Socialbidragstagandet, mätt som helårsekvivalenter, ska vid utgången av 2004 ha minskat från 115 400 till 57 700.³ Måluppfyllelsen hänger intimt samman med möjligheten att få ett jobb och har därför en stark koppling till regeringens sysselsättningsmål. Sysselsättningsmålet fastställdes hösten 1998 och innebär att antalet reguljärt sysselsatta av befolkningen 20 till 64 år ska öka från 73,6 procent till 80 procent mellan åren 1997 och 2004. Regeringens mål är också att sysselsättningsgraden för utrikes födda ska öka och närma sig den för hela befolkningen. Att uppnå sysselsättningsmålet är en nödvändig, men inte tillräcklig förutsättning för att klara målet om ett halverat socialbidragsberoende.

Redan i 2004 års ekonomiska vårproposition gjorde regeringen bedömningen att sysselsättningsmålet inte skulle nås under 2004, men att målet ligger fast. Detsamma gäller för socialbidragsmålet.

Denna bilaga innehåller en femte avstämning av socialbidragsmålet. Avstämningen beskriver bidragstagandet på kort och lång sikt och förändring jämfört med föregående år. Vidare redovisas vilka åtgärder som vidtagits och hur regeringen avser att utforma det framtida arbetet inom området.

1.1 Socialbidrag – ett kommunalt ansvar

Rätten till ekonomiskt bistånd (socialbidrag) regleras i socialtjänstlagen och bygger på en individuell behovsbedömning, där kommunerna har det administrativa och ekonomiska ansvaret. Kommunernas ansvar innefattar, utöver själva bidragsprövningen, även stöd till bidragsmottagaren i syfte att underlätta dennes möjligheter att bli självförsörjande. Det ekonomiska biståndet ska fungera som ett

yttersta skyddsnät och garantera en skälig levnadsnivå.

Vad som avses med en skälig levnadsnivå definieras inte närmare i vare sig lagtext eller lagens förarbeten. Begreppet har dock kommenterats i ett flertal propositioner genom åren. Av dessa kommentarer framgår att definitionen av vad som avses med en skälig levnadsnivå inte är absolut. Den nivå som anses som skälig, måste bedömas utifrån individuella förhållanden och anpassas till den allmänna standardutvecklingen i samhället. I prop. 1996/97:124 angavs att utgångspunkten för vad som kan betraktas som skälig boendestandard är det som en låginkomsttagare på orten normalt har råd med. I förarbetena till den nya socialtjänstlagen (prop. 2000/01:124) anges att skälig levnadsnivå också ger uttryck för vilken form av insats, vård och behandling, andra stödformer eller ekonomiskt bistånd som kan komma i fråga. Skälig levnadsnivå blir ett uttryck för vissa minimikrav på kvaliteten. Vidare anges att en sammanvägning måste göras av olika omständigheter, t.ex. den önskade insatsens lämplighet, kostnaden för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det kan dock inte finnas obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster oberoende av kostnad. En individuell prövning måste därför alltid göras i varje enskilt fall.

Det ekonomiska biståndet delas upp i två kategorier, *försörjningsstöd* och *livsföring i övrigt*. Försörjningsstödet avser regelbundet återkommande poster. Livsföring i övrigt avser övriga behov den enskilde kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Försörjningsstödet omfattar i sin tur två delar; en av regeringen fastställd riksnorm och en av kommunen fastställd del som avser ersättning för skäliga kostnader för ett antal andra behovsposter. Riksnormen ska täcka skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, hälsa och hygien, förbrukningsvaror samt dagstidning, telefon och TV-avgift. När priser och konsumtionsmönster förändras, ändras också beloppen i denna riksnorm. Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar ligger till grund för regeringens beslut om riksnorm. Riksnormen för 2005 uppgår till 3 600 kronor per månad för en ensamstående och 5 590 kronor per månad för samboende. För samboende med två barn uppgår motsvarande belopp till 9 090 kronor per månad.

² Avser befolkningen 20–64 år.

³ Helårsekvivalenterna för perioden 1999–2004 har reviderats, bl.a. för att en metod att hantera bortfall har införts. För de kommuner där uppgifter saknas ett visst år har föregående års värden utnyttjats.

Utöver riksnormen beslutar kommunerna om vad som bedöms vara en skälig kostnad för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring m.m. som ska ersättas i form av ekonomiskt bistånd. Storleken på det ekonomiska biståndet kan därför variera mellan kommuner, beroende på individens behov och på vad som bedöms vara en skälig nivå för de olika kostnadsposterna. Socialnämndens beslut kan överklagas till förvaltningsdomstol.

2 Socialbidrag – fakta och utfall

Målet om ett halverat bidragsberoende mäts i termer av helårsekvivalenter. En helårsekvivalent räknas exempelvis som:

- en person som får fullt socialbidrag ett år
- två personer som får fullt socialbidrag ett halvt år vardera
- två personer som får motsvarande ett halvt socialbidrag vardera under ett helt år

Helårsekvivalenter anger det antal personer mellan 20 och 64 år som kan försörjas under ett år med fullt socialbidrag. Med fullt socialbidrag avses den ersättning som hushållet maximalt är berättigat till.⁴ Måttet fångar således upp förändringar av såväl antal bidragstagare, bidragstidens längd som bidragets storlek. Introduktionsersättning till flyktingar ingår inte vid beräkningen av helårsekvivalenterna.⁵

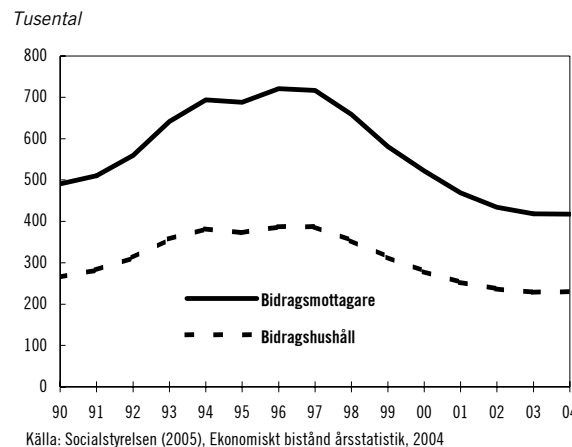
I detta kapitel redovisas den historiska utvecklingen av socialbidragstagandet och antalet helårsekvivalenter. Inledningsvis beskrivs utvecklingen av socialbidragstagandet från 1990 till 2004. Avsnittet innehåller en redovisning av antalet hushåll och personer som fick socialbidrag någon gång under åren, bidragsbelopp och bidragstid per hushåll samt totala socialbidragskostnader. Därefter beskrivs hur bidragstagandet ser ut i olika grupper 2004. I sista avsnittet studeras utvecklingen av antalet

helårsekvivalenter mellan 2003 och 2004 med uppdelning på kön, ålder, härkomst och hushållssammansättning.

2.1 Utvecklingen av socialbidragstagandet sedan 1990

Mellan 1990 och 1997 steg socialbidragstagandet kraftigt, vilket framgår av diagram 2.1. Under denna period ökade antalet bidragshushåll från 264 700 till 386 900, vilket motsvarade en ökning av antalet individer med cirka 200 000 personer.⁶ Ökningen motsvarade närmare 50 procent. Högst var bidragstagandet 1996, då drygt 8 procent av befolkningen fick socialbidrag.

Diagram 2.1 Antal bidragsmottagare och bidragshushåll 1990–2004

Under perioden 1997 till 2003 minskade antalet hushåll som fått socialbidrag någon gång under ett år med ca 40 procent. År 2003 var andelen hushåll med bidrag som lägst med 5 procent av befolkningen.

Mellan 2003 och 2004 ökade däremot antalet bidragshushåll med närmare 600 hushåll eller 0,2 procent.

Den genomsnittliga bidragsperioden per hushåll var relativt stabil på 5,8 månader under perioden 1997 till 2002, minskade till 5,6 månader 2003 för att sedan öka till 5,7 månader under 2004 (se diagram 2.2). Det

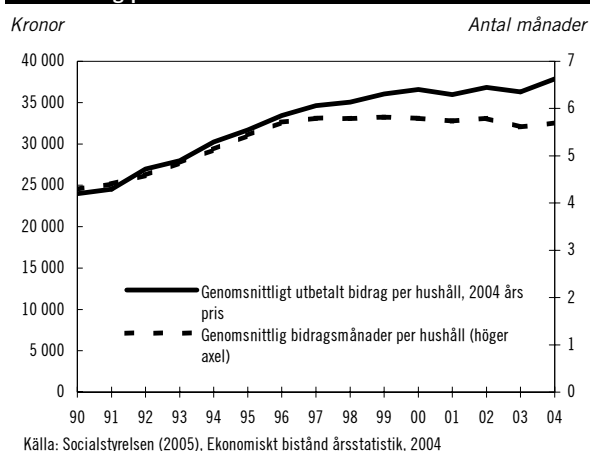
⁴ I underbilagan redovisas hur antalet helårsekvivalenter beräknas.

⁵ En kommun kan välja att utbetala introduktionsersättning istället för socialbidrag under en flyktingens introduktionsperiod. Storleken på introduktionsersättningen uppgår till minst motsvarande socialbidragsnivån. I underbilagan återfinns en detaljerad redogörelse för hur antalet helårsekvivalenter beräknats.

⁶ Bidragshushåll definieras som bidragsmottagande hushåll som består av ensamstående eller samboende med eller utan barn under 18 år. Undantagsvis kan ensamstående eller samboende 16- och 17-åringar definieras som egna hushåll. Bidragsmottagare avses samtliga personer i de hushåll som fått socialbidrag oavsett om hela hushållet eller endast någon av dess medlemmar fått bistånd.

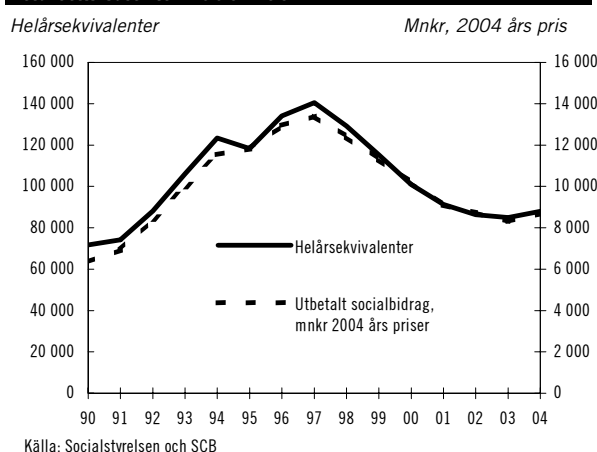
genomsnittliga bidraget per hushåll har däremot fortsatt att öka även efter 1997, vilket framgår av diagram 2.2.

Diagram 2.2 Genomsnittligt belopp och antal månader med socialbidrag per hushåll 1990–2004

Utvecklingen av de totala kostnaderna för socialbidrag sammanfaller väl med utvecklingen av antal helårsekvivalenter, se diagram 2.3.⁷

Diagram 2.3 Utvecklingen av socialbidragskostnader och helårsekvivalenter 1990–2004

Såväl de totala kostnaderna som antalet helårsekvivalenter var som högst 1997 för att sedan minska fram till 2003. År 2004 bröts trenden och kostnaderna för socialbidrag ökade till 8,7 miljarder, vilket innebär en ökning med 5 procent jämfört med 2003.

2.2 Totalt socialbidragstagande 2004

Nära 230 000 hushåll eller nästan 420 000 personer har fått socialbidrag någon gång under 2004. Socialbidragstagare är en heterogen grupp där de bakomliggande orsakerna varierar kraftigt mellan såväl olika grupper som enskilda individer. Behovets omfattning hänger samman med ett antal strukturella och individuella faktorer. Detta avsnitt redovisar vilka individer och hushåll med avseende på kön, hushållstyp, ålder och födelseland som fått socialbidrag under 2004.⁸

Målet om en halvering av antalet socialbidragsberoende avser endast befolkningen 20–64 år. Redovisningen i detta avsnitt avser emellertid socialbidrag och introduktionsersättning för samtliga hushåll, om inte annat anges. I underbilagetabell 2 redovisas utvecklingen av antal socialbidragstagare och socialbidragskostnader för en längre period.

Hushållstyp

Den mest överrepresenterade gruppen bland socialbidragstagarna är ensamstående kvinnor med barn, där nästan vart femte hushåll fick socialbidrag någon gång under 2004. Det kan jämföras med genomsnittet för alla hushåll på 6 procent, se tabell 2.1.⁹

Ensamstående män utan barn är den enskilt största gruppen bland hushåll med socialbidrag. Även ensamstående kvinnor utan barn är en stor grupp. Totalt sett utgör ensamstående utan barn mer än 60 procent av totala antalet socialbidragstagare under 2004.

Det genomsnittligt utbetalade beloppet för samtliga hushåll uppgick till 37 800 kronor. Ensamstående män, både med och utan barn, uppstår ett högre genomsnittligt utbetalt belopp jämfört med ensamstående kvinnor.

För samboende ligger beloppet högre än för ensamstående, eftersom hushållet dels består av flera personer, dels har längre bidragsperioder.

Den genomsnittliga bidragstiden för samtliga hushåll uppgick till 5,7 månader 2004.

⁷ Nivåskiftet som kan observeras mellan 1994 och 1995 i antal helårsekvivalenter men inte i socialbidragskostnaderna beror på en definitionsändring. Introduktionsersättning ingår sedan 1993 i beräkningen av de totala socialbidragskostnaderna men inte i beräkningen av helårsekvivalenter.

⁸ Uppgifterna är i huvudsak hämtade från Socialstyrelsens rapport om socialbidrag, Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2004.

⁹ Redovisningen i stycket avser hushåll i befolkningen 18–64 år.

Tabell 2.1 Socialbidragshushåll efter hushållstyp och kön 2004

Andel i procent

Typ av hushåll	Andel av befolkningen med bidrag ¹	Andel bidrags-hushåll	Bidrag per hushåll, kr	Bidrags-månader, genomsnitt
Ensamstående kvinna med barn	22	17	36 300	5,6
Ensamstående man med barn	7	3	37 100	5,5
Ensamstående kvinna utan barn	7	24	30 400	5,2
Ensamstående man utan barn	9	38	32 700	5,6
Samboende med barn	3	12	67 100	7,2
Samboende utan barn	1	6	47 400	6,4
Samtliga bidragshushåll	6	100	37 800	5,7

¹ Avser samtliga hushåll i befolkningen 18–64 år.

Anm. Samtliga hushåll oavsett ålder.

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004

Svenskfödda och utrikes födda hushåll

Hushåll med en eller flera utrikes födda¹⁰ har socialbidrag i högre utsträckning jämfört med hushåll med personer födda i Sverige. Omkring 10 procent av de utrikes födda hushållen och 3 procent av svenskfödda hushållen har socialbidrag, se tabell 2.2. Socialbidragshushåll utgörs till 43 procent av utrikes födda hushåll (inkl flyktinghushåll) och till 57 procent av svenskfödda hushåll.

Det genomsnittligt utbetalade beloppet är också högre för utrikes födda. Detta beror bland annat på att dessa hushåll har socialbidrag under längre perioder. För utrikesfödda är den genomsnittliga bidragstiden 8 månader jämfört med 5 månader för svenskfödda. Det genomsnittliga beloppet påverkas givetvis också av hushållsammansättningen. Det är fler samboende hushåll som får socialbidrag bland utrikes födda hushåll än bland svenskfödda.

¹⁰ Ett hushåll räknas som svenskfött om registerledaren och dennes maka/make eller samboende är född i Sverige. Ett hushåll räknas som utrikes fött om registerledaren eller dennes make/make eller samboende är född utomlands.

Tabell 2.2 Socialbidragshushåll efter svenskfödda, utrikesfödda och flyktinghushåll 2004

Andel i procent

	Svenskfödda hushåll	Utrikes födda (exkl. flyktingar)	Flyktinghushåll	Samtliga hushåll
Andel bidrags-hushåll	57	36	7	100
Andel av befolkningen med bidrag	3	10	..	6
Genomsnittligt utbetalt bidrag per bidragshushåll, kr	27 881	46 500	73 300	37 800
Bidragsmånader, genomsnitt	5,0	8,0	9,0	5,7
Ensamstående kvinna med barn	17	17	9	17
Ensamstående man med barn	3	2	2	3
Ensamstående kvinna utan barn	28	21	14	24
Ensamstående man utan barn	44	31	29	38
Samboende med barn	4	10	36	12
Samboende utan barn	3	19	8	6
Summa	100	100	100	100

Anm. Samtliga hushåll oavsett ålder. Hushåll i befolkningen från HEK2004. Introduktionsersättning ingår i redovisningen.

(..) Anger otillräckligt antal observationer för att siffran ska kunna publiceras.

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004 samt HEK, SCB

Kön och ålder

Totalt sett är det något fler män än kvinnor som har socialbidrag men skillnaden är liten, se tabell 2.3.

Tabell 2.3 Vuxna bidragsmottagare efter ålder och kön 2004

Procent

Ålder	Andel bidragsmottagare		Andel per 100 invånare	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
18–19	8	7	10	9
20–24	20	19	11	10
25–29	13	13	7	6
30–39	23	21	5	4
40–49	19	20	5	5
50–59	10	13	2	3
60–64	3	3	2	2
65–74	2	3	1	1
75–	2	1	1	1
Samtliga	100	100	4	4

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004

Bidragstagandet varierar betydligt i olika åldersgrupper i befolkningen. Det är vanligare att yngre personer har socialbidrag, jämfört med äldre, både bland kvinnor och män. Bland personer i åldern 18–24 år fick ca 10 procent socialbidrag någon gång under 2004.

Antal månader med socialbidrag

Det är viktigt att särskilja det långvariga socialbidragstagandet från det tillfälliga bidragstagandet. Bakomliggande orsaker till långvarigt kontra kortvarigt socialbidragsberoende kan skilja sig markant.

Tabell 2.4 Socialbidragshushåll efter antal månader med socialbidrag 2004

Hushållstyp	1–3	4–7	8–12	Antal månader i medeltal
Ensamstående kvinna med barn	42	22	36	5,6
Ensamstående man med barn	45	21	34	5,5
Ensamstående kvinna utan barn	48	21	31	5,2
Ensamstående man utan barn	43	23	34	5,6
Samboende med barn	29	19	51	7,2
Samboende utan barn	37	20	44	6,4
Utrikes födda hushåll	30	20	50	8,0
Svenskfödda hushåll	51	23	27	5,0
Samtliga bidragshushåll	42	22	36	5,7

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004

Av tabell 2.4 framgår att en majoritet av hushållen har bidrag under relativt begränsade perioder av året. Av socialbidragshushållen får 42 procent bidrag under högst 3 månader under året och 22 procent hade bidrag under 4–7 månader och 36 procent hade bidrag under 8 månader eller längre.

För samboende med respektive utan barn är det betydligt vanligare med bidrag under en längre period än 8 månader.

Bidragsperiodernas längd varierar starkt mellan svenskfödda och utrikes födda hushåll, i genomsnitt 5 månader för svenskfödda jämfört med 8 månader för utrikes födda. Av tabell 2.4 framgår att utrikes födda hushåll är starkt

överrepresenterade bland hushåll med långa bidragstider. Där framgår att 50 procent av de utrikes födda hushållen fick socialbidrag minst 8 månader under året, jämfört med 27 procent av de svenskfödda hushållen.

2.3 Förändringar av antal helårsekvivalenter 1999–2004

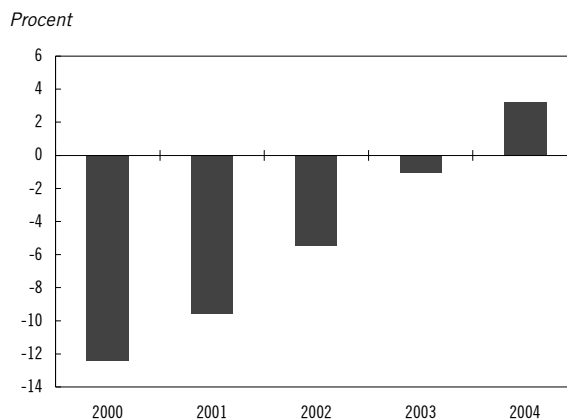
Beskrivningen i detta avsnitt avser helårsekvivalenter. Syftet är dels att visa i vilken grad olika grupper bidragit till den totala minskningen av helårsekvivalenter, dels att visa hur socialbidragstagandet förändrats inom grupperna.

Socialbidragsmottagandet under året beräknas för varje hushåll i termer av helårsekvivalenter. När redovisningen görs för individer har hushållets "helårsekvivalent" fördelats lika mellan makarna.

Årlig förändring i antalet helårsekvivalenter

Antalet helårsekvivalenter minskade årligen från 1999 till 2003, men i allt långsammare takt. År 2004 ökar dock antalet helårsekvivalenter för första gången sedan socialbidragsmålet sattes.

Diagram 2.4 Förändring i antal helårsekvivalenter jämfört med närmast föregående år 1999–2004

Fram till 2002 minskade antalet helårsekvivalenter årligen i så gott som alla grupper, oavsett kön, ålder, hushållstyp eller härkomst. Under 2003 ökade helårsekvivalenterna jämfört med året innan i några av dessa grupper, medan de ökade i stort i sett alla grupper under 2004. Detta beror till stor del på den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden.

Förändring 1999–2004

Färre helårsekvivalenter i alla grupper

År 1999 svarade män för fler helårsekvivalenter än kvinnor, yngre för fler än äldre och utrikes födda för fler än födda i Sverige. Av tabell 2.5 framgår att personer födda utomlands svarade för 58 procent av antalet helårsekvivalenter. En jämförelse mellan olika hushållstyper visar att merparten av helårsekvivalenterna avser ensamstående män utan barn (32 procent) och samboende med barn (26 procent).

Totala antalet helårsekvivalenter minskade från 115 400 till 88 000 mellan 1999 och 2004. Antalet minskade i alla grupper oavsett kön, ålder, typ av hushåll och födelse-land. Den största delen av den totala minskningen beror på en minskning bland personer i åldern 30–39 år, utrikes födda samt samboende med barn och ensamstående män utan barn. Bidragsmottagare i åldern 30–39 år utgjorde exempelvis 28 procent av alla helårsekvivalenter 1999, och stod för 44 procent av den totala minskningen av antalet helårsekvivalenter fram till 2004. De grupper som svarade för den största delen av helårsekvivalenterna 1999 stod således också för den största minskningen. Till exempel beror 64 procent av den totala minskningen i helårsekvivalenter på minskningen bland utrikes födda.

Olika stor minskning inom grupperna

Minskningen av antalet helårsekvivalenter 1999–2004 var totalt sett 24 procent, men varierar mellan olika grupper vilket framgår av tabell 2.5. För samboende med och utan barn är minskningen 37 respektive 31 procent, vilket är betydligt mer än för övriga typer av hushåll.

För två av de utsatta grupperna – ungdomar 25–29 år och utrikes födda – har nedgången 1999–2004 varit något större än genomsnittligt (29 respektive 26 procent). För ungdomar 20–24 år är minskningen 24 procent och för ensamstående kvinnor med barn har nedgången varit betydligt mindre, 16 procent.

Den generella bilden gäller ofta även när man ser på mer detaljerade undergrupper. Exempelvis är minskningen av helårsekvivalenter större bland yngre, för både kvinnor och män och oavsett ursprungsland.

Tabell 2.5 Helårsekvivalenter 1999 och förändring till 2004

Antal och procent

	Helårsekvivalenter 1999		Förändring 1999–2004	
	Antal	Andel av samtliga	Bidrag till total förändring	Förändring inom gruppen
Kön				
Kvinna	55 800	48	-47	-23
Man	59 100	52	-53	-24
Totalt	115 300	100	-100	-24
Ålder				
20–24 år	19 500	17	-17	-24
25–29 år	15 500	13	-16	-29
30–39 år	32 100	28	-44	-37
40–49 år	27 600	24	-19	-19
50–59 år	15 000	13	-1	-2
60–64 år	4 800	4	-2	-11
Övriga	800	0	0	-
Totalt	115 300	100	-100	-24
Ursprungsland				
Född i Sverige	48 300	42	-36	-20
Utrikes född	67 000	58	-64	-26
Totalt	115 300	100	-100	-24
Hushållstyp				
Ensamstående kvinna med barn	13 900	12	-8	-16
Ensamstående kvinna utan barn	20 700	18	-12	-16
Ensamstående man med barn	1 700	1	0	-5
Ensamstående man utan barn	36 600	32	-26	-20
Samboende med barn	30 200	26	-41	-37
Samboende utan barn	12 200	11	-14	-31
Totalt	115 300	100	-100	-24

Anm. I tabellen saknas uppgift från tre kommuner 1999 och två kommuner 2004. Antalet helårsekvivalenter i bortfallskommunerna uppskattas till totalt 114 och 80 respektive år.

Källa: IoF, SCB, Finansdepartementets beräkningar

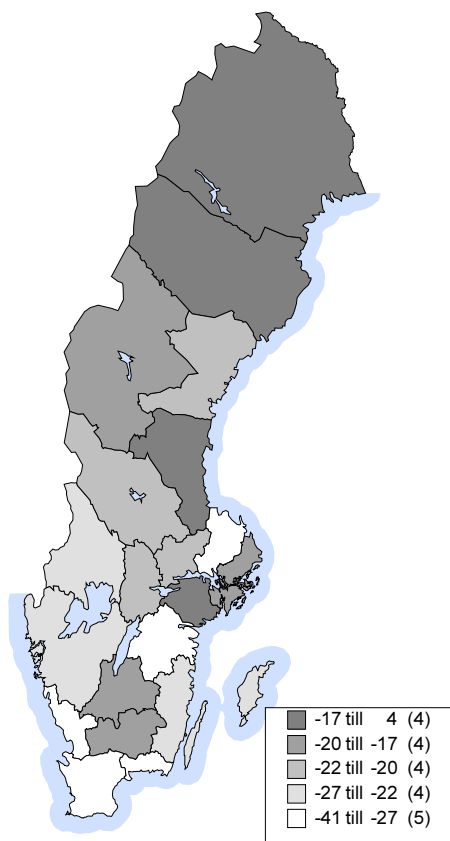
Ibland framträder dock skillnader som döljs när endast en dimension beskrivs, vilket har visats i tidigare avstämningar av socialbidragsmålet. Till exempel är minskningen totalt sett något större bland män än bland kvinnor. Kvinnor uppvisar dock den största minskningen bland födda i Sverige och män den största minskningen bland de utrikes födda.

Regionala skillnader

Regionalt är det stora skillnader i hur antalet helårsekvivalenter förändrats. Antalet helårsekvivalenter har minskat i alla län utom Norrbottens län (se diagram 2.5). I övriga län har antalet minskat mellan 9 och 41 procent. Variationen inom länen är stor.

Diagram 2.5 Relativ förändring i antal helårsekvivalenter mellan 1999 och 2004

Procent

Källa: IoF, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Helårsekvivalenterna har minskat i de flesta kommuner och i 28 kommuner har målet att halvera antalet helårsekvivalenter uppnåtts. I Stockholm har helårsekvivalenterna minskat med 20 procent, i Göteborg med 24 och i Malmö med 29 procent. Totalt sett varierar förändringen i kommunerna från en minskning med 86 procent till en mångdubbling. De största förändringarna sker i små kommuner med ett ganska lågt antal helårsekvivalenter 1999. En förändring av helårsekvivalenter i en kommun behöver inte betyda att bidragstagandet i egentlig mening förändrats lika mycket. Det kan också vara en följd av att socialbidragstagare flyttar mellan kommuner. Ungefär 7 procent av

alla vuxna individer som ingick i beräkningen av helårsekvivalenter 1999 erhöll socialbidrag i en annan kommun 2004.

2.4 Vad har hänt mellan 2003 och 2004?

Detta avsnitt beskriver vilka faktorer som ligger bakom den ökning av socialbidragskostnader och helårsekvivalenter som skett mellan 2003 och 2004.

Utvecklingen av totala kostnader för socialbidrag och antal helårsekvivalenter är nära sammankopplade. Helårsekvivalenterna avser dock endast åldersgruppen 20–64 och introduktionsersättningen till flyktingar är inte medräknad.

Mellan 2003 och 2004 har socialbidragskostnaden ökat med 4,6 procent och antalet helårsekvivalenter med 3,5 procent.

I detta avsnitt analyseras vilken betydelse antal bidragstagare, bidragets storlek och bidragsperiodens längd har för förändringen av socialbidragskostnaden och helårsekvivalenterna. Detta ger också en förklaring till varför kostnader och helårsekvivalenter har förändrats olika mycket.

Socialbidragskostnader

En ökning av kostnaden för socialbidrag kan delas upp i följande faktorer:

- fler hushåll får bidrag
- hushållen får bidrag under längre perioder
- det utbetalade beloppet per hushåll och månad stiger

De totala kostnaderna för socialbidrag ökade med 4,6 procent under 2004. Detta förklaras huvudsakligen av högre bidragsbelopp per hushåll samt längre bidragsperioder, men inte av att antalet hushåll ökat. Antalet socialbidrags-hushåll ökade endast med 0,2 procent (ca 600 hushåll). Detta är en marginell ökning som endast förklarar 5 procent av den totala kostnadsökningen, vilket redovisas i tabell 2.6. De andra två faktorerna har däremot båda stor betydelse. Den genomsnittliga period som hushållen uppbär socialbidrag ökade med 1,8 procent under 2004, vilket utgör 40 procent av den totala kostnadsökningen. Den genom-

snittliga kostnaden per bidragshushåll ökade med 2,5 procent i genomsnitt, vilket utgör 55 procent av ökningen i totala kostnader.

Tabell 2.6 Socialbidrag 2003 och 2004

2004 års priser

	2004	2003	Relativ förändring (%)	Andel av total förändring (%)
Antal hushåll	229 494	228 932	0,2	5
Antal månader med bidrag	5,7	5,6	1,8	40
Bidrag per månad och hushåll	6 480	6 641	2,5	55
Utbetalt socialbidrag, mnkr	8 687	8 308	4,6	100

Källa: loF, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Antalet hushåll med socialbidrag

I en rapport från Svenska kommunförbundet framkommer vissa indikationer på att socialbidragskostnaderna ökat på grund av att fler personer fått a-kassa eller sjukpenning indragen under 2004 och därigenom hamnat i socialbidragssystemet. I en enkät anger flera av de kommuner som ökar sina kostnader att orsaken är ”en striktare tolkning av reglerna inom de statliga trygghetssystemen”.¹¹

Uppgifter från Försäkringskassan och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) visar på ett ökat antal som får sin ersättning ifrågasatt eller indragen. En rapport från IAF visar att antalet arbetslösa vars rätt till arbetslöshetsersättning som ifrågasatts av arbetsförmedlingen uppgick till 6 852 under 2004, vilket var 50 procent fler än fjärde kvartalet 2003. En stor del av dessa ärenden ledde till någon form av beslut om sanktion. Exempelvis uppgick andelen ärenden som ledde till sanktionsbeslut till 68 procent under första halvåret 2004. Den vanligaste sanktionen var 25 procents nedsättning av ersättningen under begränsad tid och det var mycket ovanligt med sanktionsbeslut som ledde till att ersättningen upphör helt. Enligt samma rapport är det relativt få personer som blir utförsäkrade, d.v.s. förbrukar en hel ersättningsperiod. Exempelvis uppgick antalet utförsäkrade till endast 726 personer under

tredje kvartalet 2004, varav flertalet är över 54 år.¹²

Uppgifter i årsredovisningen för 2004 från tidigare Riksförsäkringsverket (nuvarande Försäkringskassan) visar att under andra halvåret 2004 gjordes indragningar eller nedsättningar av sjukpenning i drygt 5 000 ärenden, vilket kan jämföras med andra halvåret 2003 då sådana beslut fattades i drygt 2 000 ärenden.¹³

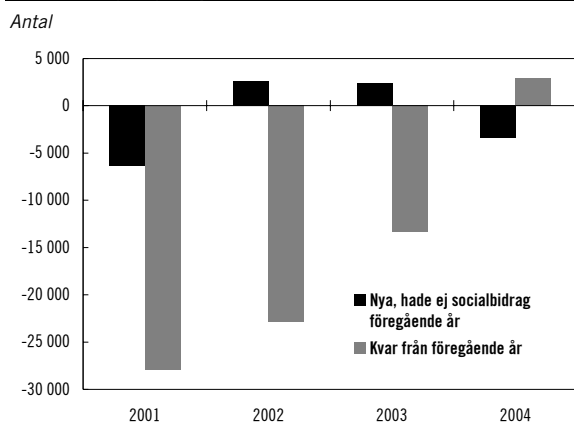
Dessa indikationer på striktare tillämpning av regelverket verkar emellertid inte vara en huvudförklaring till att socialbidragskostnaderna stiger 2004. Ett skäl kan vara att personer med indragen eller reducerad sjukpenning återgår till arbetet eller uppbär annan ersättning såsom arbetslöshetsersättning istället. Ett annat skäl kan vara att många lever i ett hushåll med andra inkomster och hushållet därför inte blir berättigat till socialbidrag.

Däremot kan en striktare tillämpning av rätten till a-kassa eller sjukpenning påverkat möjligheten att få tillträde till försäkringarna och därigenom ökat socialbidragstagandet. Denna hypotes verkar emellertid inte heller vara en huvudförklaring till kostnadsökningen. Antalet hushåll med socialbidrag ökar mellan 2004 och 2003 till följd av att fler personer blivit kvar i socialbidragsberoende från föregående år. Tillskottet av nya socialbidragstagare minskade däremot under 2004 jämfört med 2003. Det visas i diagram 2.6. Merparten av alla socialbidragstagare, cirka 67 procent under 2004, utgörs av personer som uppbär bidrag även föregående år.

¹¹”Kostnaderna för försörjningsstödet”, PM 2004-10-15, Svenska kommunförbundet.

¹² Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, kvartalsrapport 1, 2005. Den vanligaste orsaken till ifrågasättandet var att den arbetssökande inte har sökt ett anvisat lämpligt arbete eller avvisat erbjudande om lämpligt arbete. En förklaring till att antalet utförsäkrade är så få är att arbetsförmedlingen ökar riktade programinsatser mot ersättningsstagare som närmar sig slutet av en ersättningsperiod.

¹³ Riksförsäkringsverkets årsredovisning 2004.

Diagram 2.6 Antal kvarvarande respektive nytillkomna socialbidragstagare per år från 1999 till 2004

Längre perioder med bidrag

Att perioderna med socialbidrag blev längre under 2004 förklarar totalt 40 procent av kostnadsökningen.

De åldersgrupper som ökade sin bidragstid mest under 2004 är personer över 65 år samt mycket unga personer, 17 år eller yngre. Båda grupperna är dock små, och påverkar inte den totala bidragstidens längd i någon större omfattning.

Tabell 2.7 Genomsnittlig bidragstid 2004 samt förändring mellan 2003 och 2004 efter ålder

Bidragstid (månader), antal, förändring (%)

Ålder (år)	Bidragstid		Långvarigt socialbidrag	
	Genomsnitt 2004 (mån)	Förändring 03-04 (%)	Antal	Förändring 03-04 (%)
0-17	4,2	7,9		
18-19	4,7	-1,1	6692	18,2
20-24	5,2	1,6	11902	20,5
25-29	5,6	0,5	9618	11,9
30-39	6,0	1,5	20016	6,7
40-49	6,2	1,9	19869	8,4
50-59	6,5	1,9	13275	9,7
60-64	7,3	-2,0	4660	-0,3
65-74	4,0	15,5	1364	2,6
75-	2,0	1,0	206	0,0
Totalt	5,7	2,2	87602	10,2

Anm. Ålder avser personen som registrets som ansökande i hushållet. Med långvarigt socialbidragstagande avses individer eller hushåll som uppburit bidrag minst 10 månader under året.

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004

Det är främst det långvariga socialbidragstagandet som ökat under 2004, framförallt för yngre personer 18-29 år.¹⁴ Det framgår av tabell 2.7. En möjlig förklaring till de längre bidragstiderna kan vara en försämrad arbetsmarknad under 2004. En utförligare beskrivning av kopplingen mellan sysselsättning, arbetslöshet och socialbidragsutvecklingen återfinns i avsnitt 3.1.

Kostnaden per hushåll ökar

Det kan finnas åtminstone fyra skäl till att socialbidragskostnaden per hushåll och månad ökar: Större hushåll, beslut om högre bidragsnivåer, förändrad biståndsprövning och övriga inkomstkällor minskar.

Om fler samboende hushåll uppbär socialbidrag så ökar det genomsnittliga bidraget per hushåll. Likaså kan kostnaden per hushåll stiga om antalet barn ökar bland socialbidragshushållen.

Kostnadsökningen under 2004 förklaras emellertid inte av större hushållsstorlek bland socialbidragstagarna eller av fler barn bland socialbidragshushållen. Andelen samboende hushåll utgjorde 17,8 procent såväl 2004 som 2003. Det framgår av tabell 2.8. I det genomsnittliga socialbidragshushållet bodde ca 0,6 barn år 2004, vilket var 1 procent lägre än föregående år.¹⁵

Tabell 2.8 Genomsnittligt antal personer i hushåll med socialbidrag 2003 och 2004

Antal personer

	Antal 2004	Andel 2004 (%)	Andel 2003 (%)
Ensamstående	187 914	81,9	81,8
Samboende	40 836	17,8	17,8
Övriga	744	0,3	0,4
Totalt	229 494	100,0	100,0

Källa: Socialstyrelsen (2005), Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004, Finansdepartementets beräkningar

Ett annat viktigt skäl till att socialbidragskostnaderna per hushåll stiger kan vara ändrade regler för vilka bidragsnivåer som anses vara en skälig levnadsstandard. Reglerna för detta finns utförligare beskrivet i avsnitt 1.1 och i underbilagan.

¹⁴ Med långvarigt socialbidragstagande avses individer eller hushåll som uppburit bidrag minst 10 månader under året.

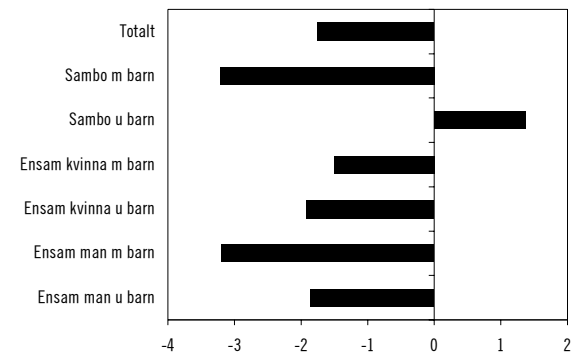
¹⁵ Uppgiften är beräknad utifrån socialbidragsregistret (SCB).

I en beräkning nedan uppskattas hur förändringen av riksnormen för socialbidraget har påverkat kostnaden per hushåll. I diagram 2.8 redovisas skillnaden i genomsnittligt socialbidragsbelopp per månad om 2003 års riksnorm tillämpas på 2004 års socialbidragstagare. I övrigt avser beräkningarna de regler och förhållanden som gäller 2004.

Hushållens genomsnittliga socialbidragsbelopp per månad skulle ha varit ca 1,8 procent lägre om riksnormen för år 2004 hade legat på samma nivå som på år 2003. Av diagram 2.7 framgår att alla hushållstyper bortsett från samboende utan barn skulle ha fått lägre belopp om 2003 års riksnorm hade tillämpats. Skillnaden mellan olika hushållstyper förklaras av att de har olika sammansättning av konsumtionen.

Diagram 2.7 Genomsnittligt effekt på socialbidragsbelopp per månad 2004 av att behålla 2003 års riksnorm

Procent, 2004 års pris

Källa: HEK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Förändrad bidragsbedömning kan också vara en förklaring till ändrade socialbidragskostnader. Om kostnaden per hushåll ökat under 2004 till följd av en förändrad biståndsbedömning finns emellertid inte utvärderat. Däremot framkommer i en enkät att kommunerna själva ser biståndsbedömningen som mycket betydelsefull för kostnadsutvecklingen.¹⁶ I de kommuner där kostnaderna förväntas sjunka anges bland annat ett förändrat arbetssätt, bättre myndighets-samarbete med Försäkringskassan och arbetsförmedlingen samt stramare riktlinjer för rätten till socialbidrag som de viktigaste skälen.

Ytterligare ett skäl till att kostnaden per hushåll och månad ökar kan vara en minskning av övriga inkomstkällor eller begränsningar i

åtkomsten eller berättigandet av andra inkomstkällor. De allra flesta som uppbär socialbidrag har andra inkomster eller försörjningskällor. Det kan vara förvärvsinkomst, arbetslöshetsersättning, sjukpenning, bostadsbidrag eller andra bidrag. Exempelvis hade 64 procent av socialbidragstagarna inkomst av arbete under 2002.¹⁷

Förändringar i antal helårsekvivalenter 2003-2004

Antalet helårsekvivalenter ökade med 3,5 procent mellan 2003 och 2004. I tabell 2.9 redovisas denna förändring samt de faktorer som bestämmer förändringens storlek.

Det huvudsakliga skälet till att inte antalet helårsekvivalenter ökat lika mycket som de totala kostnaderna beror på skillnaden i definition mellan begreppen. En skillnad är att helårsekvivalenterna endast avser hushåll där registerledaren är 20–64 år och att introduktionsersättningen till flyktingar inte är medräknad. En annan viktig skillnad är att begreppet helårsekvivalent är definierat så att förändringar i riksnormen eller övrig ersättning till hushållen (årsnormen) inte ska påverka antalet.

Tabell 2.9 Helårsekvivalenter 2003 och 2004

2004 års priser

	2004	2003	Relativ förändring (%)
Antal hushåll	272 495	268 003	1,7
Antal månader med bidrag	5,67	5,59	1,3
Bidrag per månad och hushåll, kr	6 196	5 973	3,7
Årnorm, kr ¹	108 804	105 418	3,2
Antal helårsekvivalenter ²	87 920	84 928	3,5

¹ Årnormen beräknas av SCB, se underbilaga.

² I tabellen saknas uppgift från tre kommuner 1999 och två kommuner 2004. Det medför en avvikelse mot officiell statistik över antal helårsekvivalenter. Antalet helårsekvivalenter i bortfallskommunerna uppskattas till 114 respektive 80.

Källa: IoF, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Mellan 2003 och 2004 ökar samtliga delkomponenter mer mätt i termer av helårsekvivalenter än i totala kostnader – detta trots att de totala kostnaderna ökat mer, 4,6 procent, än antalet helårsekvivalenter, 3,5 procent.

¹⁶ "Kostnaderna för försörjningsstödet", PM 2004-10-15, Svenska kommunförbundet.

¹⁷ Prop. 2004/05:1, bilaga 3.

Det förklaras av förändringar i årsnormen som inte påverkar antalet helårsekvivalenter.¹⁸ De totala kostnaderna påverkas däremot av utvecklingen av årsnormen, vilket redovisas i diagram 2.7 tidigare i detta avsnitt.

Ökningen i antal helårsekvivalenter kan beräknas som summan av den relativa förändringen i antal vuxna bidragstagare, antal månader med bidrag, bidrag per månad och hushåll, reducerat med årsnormens relativa förändring, alltså $1,7+1,3+3,7-3,2=3,5$.

Under 2004 ökade årsnormen med 3,2 procent, vilket nästan motsvarar ökningen av socialbidrag per hushåll och månad. Man kan således konstatera att ökningen i helårsekvivalenter därför huvudsakligen beror på att fler hushåll får socialbidrag och att de får det längre tid.

Antalet socialbidragshushåll ökade 1,7 procent under 2004 om endast hushåll med registerledaren i åldern 20-64 år medräknas. Det framgår av tabell 2.9. Om alla åldrar tas med i beräkningen var ökningen lägre, bara 0,2 procent. Skillnaden förklaras av att antalet personer över 65 år minskat sitt socialbidragstagande kraftigt under 2004.¹⁹

I tabell 2.10 visas hur olika grupper bidragit till ökningen i antal helårsekvivalenter under 2004. Bland antalet helårsekvivalenter har kvinnor ökat mer än män, yngre mer än äldre, svenskfödda mer än utlandsfödda samt samboende med barn mer än andra typer av hushåll.

Att ökningen är större bland de yngre bekräftar bilden som redovisats tidigare i avsnittet, med fler yngre bland dem som ökat sitt långvariga socialbidragstagande under 2004. En trolig förklaring är minskad sysselsättning och ökad arbetslöshet i gruppen.

¹⁸ Skälet är att helårsekvivalenter mäts i termer av utbetalt belopp i förhållande till det maximala belopp som beviljats för respektive typ av hushåll, se vidare underbilagan. Det enda sätt på vilket en höjning av årsnormen kan påverka antalet helårsekvivalenter är genom att fler hushåll på marginalen blir berättigade till socialbidrag.

¹⁹ Ett skäl kan vara införandet av äldreförsörjningsstödet (ÄFS) den 1 januari 2003, vilket garanterar personer bosatta i Sverige, från och med den månad då de fyller 65 år, en viss lägsta levnadsnivå. Stödet är främst riktat till personer som inte uppnår kravet om 40 års bosättningsstid i Sverige för att få full garantipension. Införandet av ÄFS påverkar i stort inte möjligheterna att nå socialbidragsmålet eftersom det avser personer över 65 år, medan socialbidragsmålet omfattar personer mellan 20-64 år. Undantaget är gifta/samboende hushåll varav en maka/make är berättigad till ÄFS och den andra maken är under 65 år.

Tabell 2.10 Helårsekvivalenter 2004 och förändring mellan 2003 och 2004

Antal och procent

	Helårsekvivalenter 2004		Förändring 2003-2004	
	Antal	Andel av samtliga	Bidrag till total förändring	Förändring inom gruppen
Kön				
Kvinna	42 921	49	61	4,4
Man	44 994	51	39	2,7
Totalt¹	87 915	100	100	3,5
Ålder				
20-24 år	14 843	17	35	7,5
25-29 år	11 047	13	11	3,1
30-39 år	20 139	23	6	0,9
40-49 år	22 477	26	24	3,3
50-59 år	14 712	17	25	5,4
60-64 år	4 290	5	-2	-1,3
Övriga	407	0	1	6,7
Totalt¹	87 915	100	100	3,5
Ursprungsland				
Född i Sverige	38 432	44	60	4,9
Utrikes född	49 483	56	40	2,5
Totalt¹	87 915	100	100	3,5
Hushållstyp				
Ensamstående kvinna med barn	11 695	13	11	2,8
Ensamstående kvinna utan barn	17 462	20	30	5,5
Ensamstående man med barn	1 791	2	2	3,5
Ensamstående man utan barn	29 477	34	18	1,8
Samboende med barn	19 071	22	33	5,4
Samboende utan barn	8 419	10	7	2,4
Totalt¹	87 915	100	-100	3,5

¹ I tabellen saknas uppgift från tre kommuner 1999 och två kommuner 2004. Det medför en avvikelser mot officiell statistik över antal helårsekvivalenter. Antalet helårsekvivalenter i bortfallskommunerna uppskattas till 114 respektive 80. Källa: Iof, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Vad förklarar ökade kostnader och ökade helårsekvivalenter 2004

Under 2004 ökar såväl antalet helårsekvivalenter som de totala kostnaderna för socialbidrag för första gången sedan 1997. Mellan 2003 och 2004 ökade kostnaderna med 4,6 procent och antalet helårsekvivalenter med 3,5 procent. Skälet är inte att antalet hushåll ökar, eftersom detta bara förklarar en marginell del av ökningen i

kostnader. Den huvudsakliga förklaringen är att de genomsnittliga bidragstiderna och bidragsbeloppen ökat – dessa två faktorer förklarar 95 procent av kostnadsökningen mellan 2003 och 2004.

Av ökningen på 2,5 procent av kostnaderna per hushåll och månad beror merparten, ca 1,8 procentenheter, på höjningen av riksnormen under 2004. I försörjningsstödet två delar fastställer regeringen riksnormen medan kommunen fastställer ersättning för ett antal andra behovsposter.

Resterande del av ökningen av de totala kostnaderna beror på längre perioder med socialbidrag. Bland annat ökar det långvariga socialbidragstagandet och en grupp som ökat mer än genomsnittet är de unga, vars sysselsättning minskat och arbetslöshet stigit under 2004.

En hypotes som förs fram är att socialbidragskostnaderna stiger på grund av att allt fler personer får sin arbetslöshetsersättning eller sjukersättning ifrågasatt eller indragen – helt eller delvis. Detta verkar emellertid inte vara en förklaring till ökningen av socialbidragskostnaderna under 2004. Dels är det totala antalet personer som påverkas begränsat, dels är det också troligt att eget arbete eller andra försörjningskällor träder in när en person exempelvis förlorar sjukersättningen. Dessutom har hushållen ofta andra inkomstkällor via makan eller maken vilket medför att hushållet inte blir berättigat till socialbidrag. Statistiken visar också att antalet nytillkomna personer i socialbidragssystemet minskat under 2004 jämfört med 2003. Istället är det personer som uppburit ersättning tidigare som ökat under 2004.

Helårsekivalenterna ökade med 3,5 procent under 2004, vilket är något mindre än ökningen av de totala kostnaderna på 4,6 procent. Skillnaden förklaras av olika definitioner av begreppen.

Huvudförklaringen till den skilda utvecklingen står att finna i riksnormen och övriga behovsposter. Helårsekivalenterna är definierade så att riksnormen och övrig ersättning till hushållen inte ska påverka antalet. Den totala kostnadsutvecklingen påverkas däremot. Under 2004 ökade riksnormen och övriga behovsposter med 3,2 procent, vilket är nästan motsvarande vad hushållens genomsnittliga belopp per månad har ökat med. Man kan således konstatera att ökningen i helårsekvivalenter därför i princip

enbart beror på att fler hushåll får socialbidrag och att de får det längre tid.

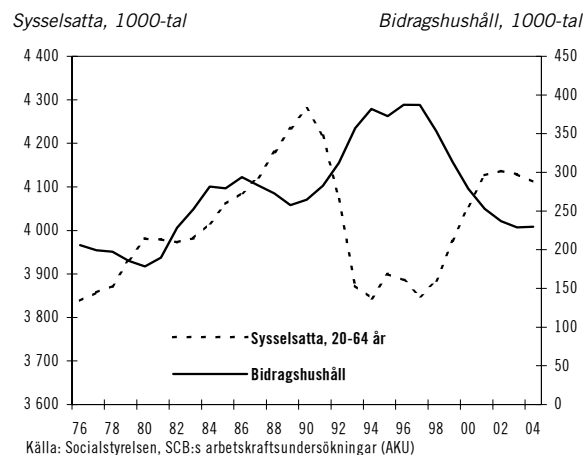
3 Förutsättningar att nå målen

Utvecklingen på arbetsmarknaden är avgörande för socialbidragsberoendet, men även förändringar i befolkningsstrukturen och i skatte- och bidragssystemen har stor betydelse.²⁰ I detta kapitel diskuteras utvecklingen på arbetsmarknaden och inom andra bidragssystem och hur detta relaterar till socialbidragsutvecklingen. Vidare görs en framskrivning av antalet helårsekvivalenter fram till 2008.

3.1 Arbetsmarknad, befolkningsförändringar och socialbidrag

Det finns en tydlig samvariation mellan sysselsättningsutvecklingen och utvecklingen av antalet socialbidragshushåll, se diagram 3.1.²¹ Sysselsättningsgraden, enligt den definition som gäller för sysselsättningsmålet, sjönk från 86,4 till 77,2 procent mellan 1990 och 2004. Då sysselsättningen ökar minskar i allmänhet socialbidragstagandet och vice versa.

Diagram 3.1 Sysselsättning och socialbidrag 1976-2004

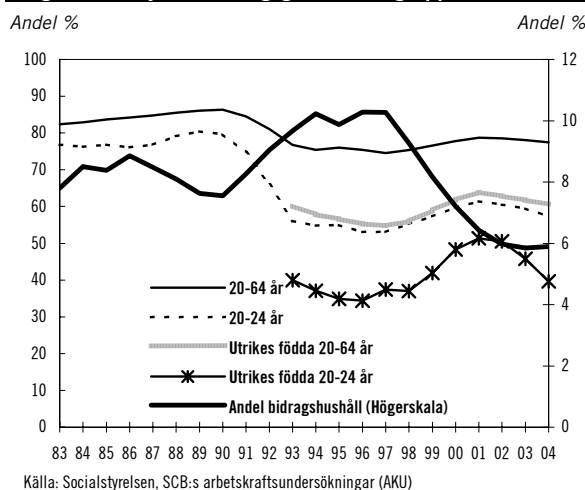
²⁰ SOU 2000:40: *Välfärd och försörjning*.

²¹ Antalet socialbidragshushåll i diagrammet avgränsas inte till åldersintervallet 20–64 år på samma sätt som helårsekivalenterna. Det innebär att en del av minskningen 2002–2003 påverkas av införandet av äldre försörjningsstödet 2003.

Under 2002 och 2003 minskade dock antalet socialbidragshushåll, liksom antalet helårsekvivalenter, trots en stagnerande eller fallande sysselsättning.

De allmänna trygghetssystemen bygger på inkomstbortfallsprincipen. För att ha rätt till dessa försäkringar krävs därför att man arbetat en tid. Detta innebär att grupper som inte etablerat sig på arbetsmarknaden ofta är hänvisade till socialbidrag för att klara sin försörjning. Sysselsättningsläget för dessa grupper är därför av särskilt intresse då man studerar socialbidragens utveckling. Den lägre sysselsättningsgraden för yngre och utrikesfödda visar att det blivit svårare för dessa grupper att komma in på arbetsmarknaden, se diagram 3.2.²²

Diagram 3.2 Sysselsättningsgrad i olika grupper

För ungdomarna föll sysselsättningsgraden från 79,7 till 57,4 procent mellan 1990 och 2004, dvs. med 22,3 procentenheter. Den lägre sysselsättningsgraden för ungdomar förklaras delvis av att betydligt fler studerar idag.

Bland utrikes födda personer i åldern 20–64 år utvecklades sysselsättningsgraden på ungefär samma sätt som för ungdomar 20–24 år. Utvecklingen för utrikes födda ungdomar 20–24 år har dock varit betydligt mer dramatisk. När läget på arbetsmarknaden började förbättras 1997 ökade sysselsättningen för ungdomar och utrikes födda snabbare än för genomsnittet, i

synnerhet för utrikes födda ungdomar 20–24 år. Detta återspeglades också i ett minskat socialbidragstagande. Sedan 2001 då det allmänna läget på arbetsmarknaden åter började försämrats har utvecklingen varit mindre gynnsam för dessa grupper. För såväl ungdomar 20–24 år som för utrikes födda personer 20–64 år minskade sysselsättningsgraden mellan 2001 och 2004 snabbare än för genomsnittet. Speciellt oroväckande i detta sammanhang är nedgången för utrikes födda 20–24 år, där sysselsättningsgraden minskat med nästan 12 procentenheter mellan 2001 och 2004.

3.2 Övriga välfärdssystem

Det mål regeringen ställt upp om en halvering av antalet socialbidragsberoende ska uppnås genom att individens möjligheter till reguljär sysselsättning stärks. En överväring av kostnader mellan olika offentliga trygghetssystem är ingen lösning – vare sig ur individens eller ur samhällets synvinkel. Det är därför angeläget att se på beroendet av olika välfärdssystem i ett och samma sammanhang.

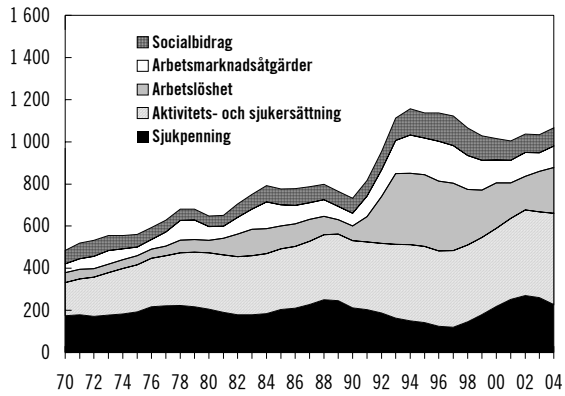
I diagram 3.3 redovisas utveckling och omfattning av det totala antalet helårsekvivalenter uppdelat på sjukpenning, förtidspension, arbetslöshet, arbetsmarknadsåtgärder och socialbidrag.²³ Sedan början av 1970-talet har bidragsberoendet ökat trendmässigt. Ökningen var särskilt stark under 1990-talet första hälft. Därefter föll antalet svagt fram till 2001, varefter det åter började öka. Samtidigt har det skett betydande förskjutningar mellan olika bidragssystem. Under de senaste åren har sjukpenning minskat medan aktivitets- och sjukersättning, liksom arbetslöshet och arbetsmarknadsåtgärder, har ökat. Minskningen i sjukpenningen förklaras delvis av att arbetsgivarperioden förlängdes från 14 till 21 dagar i juli 2003 i kombination med övriga åtgärder som vidtagits för att minska behovet av sjukpenning.

²² Sysselsättningsgraden enligt målet definieras som andelen reguljärt sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år. Denna definition exkluderar sysselsatta i vissa arbetsmarknadspolitiska program. Då data för de arbetsmarknadspolitiska programmen ej särredovisas för undergrupper, räknas dock sysselsättningsgraden i detta avsnitt inklusive dessa program. Uppgifterna är ej justerade för omläggningen av AKU 2005.

²³ Statistiska Centralbyrån (SCB) gör på uppdrag av regeringen en årlig redovisning av antalet personer (20–64 år) som försörjs genom sociala ersättningar och bidrag, där varje ersättningsystem mäts i helårsekvivalenter. Beräkningen av sjukpenning, förtidspension och ersättning vid arbetslöshet skiljer sig från beräkningen av socialbidrag genom att dessa ersättningar inte inkluderar bidragets storlek, utan enbart antal personer och bidragsperiodens längd.

Diagram 3.3 Antal helårsekvivalenter i olika ersättningsystem 1970–2004

Antal helårsekvivalenter, tusental

Anm. I arbetsmarknadsåtgärder ingår generationsväxlingsersättning. Källa: SCB och Socialförsäkringsutredningen.

Av diagram 3.3 framgår också att socialbidragen utgör en relativt liten del av det totala beroendet av olika offentliga ersättningar. Relativt små förskjutningar och flöden från övriga välfärdsystem kan därför ha betydande effekter på socialbidragsberoendet över tiden. Det finns dock inget som tyder på att detta har påverkat utvecklingen av socialbidragsberoendet på något betydande sätt mellan 2003 och 2004, vilket också framgår av avsnitt 2.4.

3.3 Framtida utveckling av socialbidragen

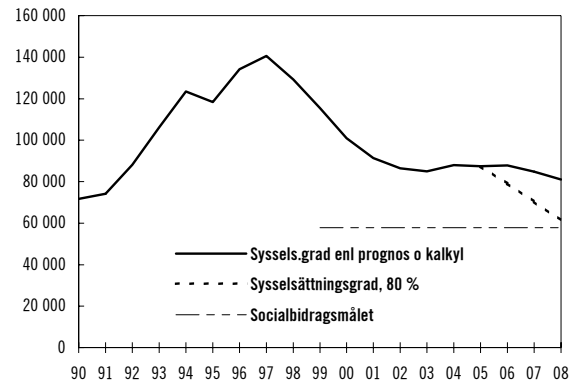
Regeringens mål om ett halverat socialbidragstagande uppnåddes inte under 2004. Istället ökade beroendet av socialbidrag under 2004 för första gången sedan 1997. I diagram 3.4 redovisas hur antalet helårsekvivalenter förväntas utvecklas vid två olika antaganden om sysselsättningen. I det ena scenariot utvecklas sysselsättningen i enlighet med Finansdepartementets prognos till 2006 och de följande kalkylåren till 2008.²⁴ I det andra scenariot uppnås 80 procents sysselsättningsgrad 2008 i enlighet med regeringens sysselsättningsmål.

Under förutsättning att samma statistiska samband som tidigare gäller mellan socialbidragstagande och sysselsättning, kommer socialbidragsmålet inte att nås i prognosalternativet under perioden fram till

2008. Orsaken är främst den negativa sysselsättningsutvecklingen de senaste åren, i synnerhet för utrikes födda och ungdomar 20–24 år, som ofta saknar rätt till ersättning från arbetslöshets- och socialförsäkringarna.

Diagram 3.4 Framskrivning av antalet helårsekvivalenter vid olika antaganden om sysselsättningsgrad

Antal helårsekvivalenter

Källa: SCB, Finansdepartementets beräkningar

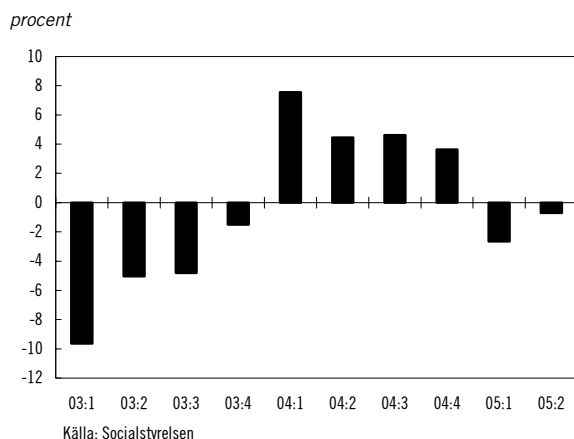
Utvecklingen hittills under 2005 tyder dock på att kostnaderna åter minskar trots det kärva läget på arbetsmarknaden. Under första halvåret 2005 minskade kostnaderna för socialbidrag och introduktionsersättning med nära 2 procent jämfört med samma period 2004 räknat i fast pris.²⁵ I diagram 3.5 redovisas utvecklingen av de totala socialbidragskostnaderna fr.o.m. första kvartalet 2003, som var den lägsta kvartalsnoteringen sedan målet infördes.²⁶ Under de följande fyra kvartalen försämrades utvecklingen successivt, och kostnaderna ökade med 8 procent första kvartalet 2004 jämfört med samma kvartal föregående år. Där efter sjönk ökningstakten och kostnaderna började åter minska under första kvartalet 2005. Det är dock osäkert hur kostnaderna fortsätter att utvecklas under 2005. Mycket tyder dock på att utvecklingen blir positivare än under 2004.

I takt med att läget på arbetsmarknaden förväntas bli bättre är det sannolikt att socialbidragsberoendet kommer fortsätta att minska fram till 2008, men inte i tillräckligt hög grad för att socialbidragsmålet skall nås.

²⁴ Prop. 2005/06:1 Bilaga 2 *Svensk ekonomi*. För en beskrivning av prognosmodellen, se underbilagan.

²⁵ Socialstyrelsen (2005): *Ekonomiskt bistånd kvartal 1–2, 2005*.

²⁶ Dessa siffror påverkas av införandet av äldreförsörjningsstödet 2003.

Diagram 3.5 Utveckling av socialbidragskostnaderna jämfört med samma kvartal föregående år 2003:1-2005:2

I alternativkalkylen där det antas att 80 procents sysselsättningsgrad uppnås 2008 kommer man dock mycket nära socialbidragsmålet. En hög sysselsättningsgrad är således en förutsättning för att socialbidragsmålet skall nås, givet dagens regler och tillämpning.

4 Fortsatt inriktning på arbetet med att halvera socialbidragsberoendet

Inriktningen på arbetet med att bryta socialbidragsberoendet ligger fast. Hög sysselsättning och låg arbetslöshet är grunden för rättvisa och välfärd.

Socialbidragstagandet ska minska genom att alla individer i arbetsför ålder ges möjlighet till arbete och egen försörjning. Insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden är prioriterade och åtgärderna ska utgå från ett helhetsperspektiv på de offentliga stödsystemen.

Ett omfattande bidragsberoende, av socialbidrag likväl som av andra offentliga ersättningar, innebär för många stora begränsningar i möjligheterna att påverka sin egen livssituation. Människors beroende av offentliga bidrag ska minska genom att individens möjligheter och förutsättningar till egen försörjning stärks. De åtgärder som genomförts har inte varit tillräckliga för att minska arbetslösheten, öka sysselsättningen och därmed minska bidragsberoendet. Med början den 1 januari 2006 genomförs en tvåårig satsning på ett sysselsättningspaket för fler jobb i näringslivet, ett kvalitetslyft i offentlig sektor, jobb åt högskoleutbildade, arbete åt ungdomar och förbättrad

matchning och enhetlig kontroll. Syftet är att höja såväl utbud som efterfrågan på arbetskraft och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Genom detta kommer personer, som under en längre tid stått utanför den reguljära arbetsmarknaden bl.a. socialbidragstagare, att ges ökade möjligheter att få fotfäste på arbetsmarknaden och därmed minska sitt beroende av offentliga ersättningar. Sysselsättningspaketet kombineras bl.a. med en ny samlad strategi mot ohälsan, med åtgärder för att underlätta integrationen på arbetsmarknaden för utrikes födda samt en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för att underlätta övergången från socialbidrag till arbete.

4.1 Vidtagna och planerade åtgärder

Regeringen har tidigare redovisat vilka åtgärder som vidtagits för att minska socialbidragsberoendet. Det övergripande målet för den ekonomiska politiken ligger fast. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för uthållig tillväxt och stabil välfärd. Genom överskott i goda tider förhindras nedskärningar i sämre tider, när välfärden behövs som mest. Sunda offentliga finanser är också en rättvisefråga mot kommande generationer.

Barnfamiljernas ekonomi har stärkts och skattesänkningar riktade framförallt mot låg- och medelinkomsttagare har genomförts. Marginaleffekterna²⁷ har successivt minskat under senare delen av 1990-talet, bland annat som en följd av reformer i skatte- och bidragssystemen. Införandet av maxtaxa och kompensationen för egenavgifterna har varit viktiga steg i detta reformarbete. I en bilaga till Långtidsutredningen 2003/04 gjordes en omfattande analys och kartläggning av ekonomiska drivkrafter för arbete.²⁸ Där framgick att de genomsnittliga marginaleffekterna har minskat under perioden 1997–2003. För att ytterligare motverka marginaleffekter föreslår nu regeringen att det sista steget i kompensation för den allmänna pensionsavgiften genomförs.

²⁷ Med marginaleffekter avses den del av en inkomstökning som går bort i skatt, minskade bidrag och höjda avgifter.

²⁸ SOU 2004:2: Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till LU 2003/04.

Omfattande satsningar har genomförts och kommer att genomföras för barn i ekonomiskt utsatta familjer. I oktober 2005 höjs barnbidraget och flerbarnstillägget med 100 kronor. Utöver detta införs ett flerbarnstillägg på 100 kronor redan från andra barnet och flerbarnstillägget för det tredje barnet höjs med 100 kronor. Det innebär 300 kronor i månaden för en tvåbarnsfamilj och 500 kronor i månaden för en trebarnsfamilj. Under 2006 höjs underhållsstödet och bostadsbidraget till barnfamiljer. Dessutom införs ett nytt barntillägg inom studiemedelssystemet. Den 1 juli 2006 höjs taket i föräldrapenningen, från 7,5 till 10 basbelopp. Samtidigt höjs ersättningen i de så kallade lägstanivådagarna.

Trots den starka tillväxten har inte sysselsättningen ökat. De åtgärder som föreslogs i 2005 års vårproposition kompletteras därför nu med ytterligare åtgärder som syftar till att stimulera utbudet av och efterfrågan på arbetskraft.

Det sysselsättningsstöd till kommuner och landsting som infördes 2005 ligger kvar för att ytterligare stärka kvaliteten och möjligheterna till anställningar. Missbruk av olika slag är en orsak till att människor inte får fotfäste på arbetsmarknaden. För att kommunernas insatser på missbruksområdet ska intensifieras tillfördes missbrukarvården ytterligare resurser fr.o.m. 2005.

Ett antal åtgärder har vidtagits för att stärka invandrades ställning i samhället. En ny diskrimineringslagstiftning har tagits fram och en satsning på antidiskrimineringsbyråer har genomförts. Satsningar har gjorts på kompletteringsutbildning och validering av utländsk yrkeskompetens. Arbetsmarknadsverket ska ges ett tydligare ansvar för tidiga arbetslivsinriktade aktiviteter för nyanlända invandrare. Det ska vara möjligt att kombinera utbildningen i svenska med sådana aktiviteter eller arbete. Arbetsförmedlingarnas arbete med prova-på-platser ska komma fler utrikes födda till del. Även fortsättningsvis avsätts särskilda medel för arbetsplatsintroduktion för att stärka ställningen på arbetsmarknaden för utrikes födda. Regeringen avser att återkomma under våren 2006 med en samlad strategi för att ytterligare stärka integrationspolitiken.

Inom rehabiliteringsområdet kommer formerna för samverkan och samordning att förändras i syfte att underlätta för människor att

komma tillbaka till arbetslivet. Sedan den 1 januari 2004 är finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet möjlig. Samordningen kan ske på frivillig basis mellan en försäkringskassa, ett landsting, en länsarbetsnämnd samt en eller flera kommuner. Syftet är att uppnå en effektiv samordning av resurser för de olika rehabiliteringsaktörerna, där målgruppen utgörs av människor som är i behov av samordnade insatser för att återfå eller förbättra arbetsförmågan. Regeringen har givit Arbetsmarknadsverket, Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att utforma ett sektorsövergripande system för uppföljning av resultaten av samverkan och finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. En viktig fråga för uppföljningen på lokal och nationell nivå, blir att belysa om berörda individer förbättrat förmågan till självförsörjning efter genomförda åtgärder. Statskontoret har regeringens uppdrag att svara för den nationella uppföljningen och utvärderingen av finansiell samordning.

Vidare har regeringen tillsatt två utredningar av central betydelse för svaga grupper på arbetsmarknaden. För det första arbetar en utredning med uppdraget att se över socialförsäkringarna, bland annat i syfte att de bättre ska bidra till att förebygga ohälsa och att medverka till en snabbare återgång till arbete (dir. S2004:08). Utredningen kommer att redovisa sitt uppdrag i december 2006. För det andra har en utredning tillsatts med uppdrag att föreslå åtgärder som underlättar övergången från socialbidrag till arbete (dir S2005:01). Några viktiga frågeställningar är hur samhällets insatser kan förbättras för att höja den enskildes kompetens, hur de ekonomiska drivkrafterna att arbeta kan stärkas samt hur ansvarsfördelningen mellan stat och kommun kan förtydligas och förbättras. Utredningen kommer att redovisa sina förslag i november 2006.

Underbilaga

Datamaterial

Totalräknad inkomst- och förmögenhetsstatistik (IoF). IoF är en årlig undersökning som omfattar hela Sveriges befolkning. Statistiken baseras på registeruppgifter från Riksskatteverket och andra myndigheter.

Hushållens ekonomi (HEK). HEK är en urvalsundersökning som genomförs varje år. Syftet är att kartlägga den disponibla inkomstens storlek och fördelning bland hushållen samt belysa inkomststruktur. Datainsamlingen sker dels via en intervju och dels via insamling av uppgifter från administrativa register.

Longitudinell individdatabas (LINDA). Databasen består av ett urval om cirka 3,5 procent av den svenska befolkningen. Till dessa urvalsindivider har eventuella hushållsmedlemmar adderats. Totalt omfattar urvalet därför närmare 800 000 individer. De individer som ingår i urvalet följs upp på en årlig basis varvid data samlas in och infogas i databasen. Även information för förfluten tid samlas in. Databasen har alltså en så kallad longitudinell struktur där de ingående individerna kan observeras vid upprepade tillfällen. För närvarande finns information för åren 1960-2003. Urvalsindivider som av någon anledning försvinner från databasen ett år, t.ex. genom dödsfall eller emigration, ersätts med nya individer på ett sätt som säkerställer databasens representativitet gentemot den svenska befolkningen det givna året. LINDA ger med sitt stora urval och panel en mycket hög statistisk säkerhet. HEK bedöms ge för osäkra skattningar vid indelning i regioner.

Då LINDA endast baseras på registeruppgifter är hushållsbegreppet av sämre kvalitet än i HEK, där registerinformationen kompletteras med enkätinformation om faktiska familjeförhållanden.

Beräkning av årsnorm och antal helårsekvivalenter

Vid beräkningen av helårsekvivalenter skapar SCB en årsnorm för olika hushållstyper. Årsnormen innehåller följande komponenter:

- riksnorm för personliga kostnader
- gemensamma hushållskostnader
- hyra minus bostadsbidrag
- elförbrukning
- hemförsäkring
- möbler
- tandvård

Beloppen varierar med antal barn, barnens ålder och civilstånd (gift/samboende eller ensamstående). I viss utsträckning varierar de efter ensamförsörjares kön, då ensamstående kvinnor i genomsnitt har en något högre hyreskostnad än ensamstående män. Årsnormen är densamma oavsett var man bor. Ingen hänsyn tas till skillnader mellan olika kommuner beroende på olika ersättning för hyreskostnad, tandvård etc. Årsnormen 2004 för olika hushållstyper redovisas i tabellen nedan.²⁹

Underbilagetabell 1 Genomsnittlig årsnorm för olika hushållstyper vid ekvivalensberäkningar 2004

Kronor		
Antal barn	Ensamstående	Gift/samboende
0	88 662	121 700
1	110 936	146 321
2	135 641	171 494
3	158 207	197 608
4	182 213	222 318
5	205 965	246 023
6 eller fler	238 469	279 968

Källa: SCB, Finansdepartementets beräkningar

Socialbidragsmålet avser antal helårsekvivalenter i åldersgruppen 20–64 år. Valet av åldersgruppen 20–64 år hänger samman med att sysselsättningsmålet på 80 procent 2004 är definierat för denna åldersgrupp. Hushåll som enbart har fått introduktionsersättning för flyktingar räknas bort. Således ingår inte vissa flyktinghushåll och hushåll där registerledaren är pensionär eller under 20 år i beräkningarna.

Antal helårsekvivalenter beräknas genom att summera uppgifter för de aktuella socialbidragshushållen N enligt:

²⁹ Genom att uppgifterna beror på barnens ålder och de ensamståendes kön är siffrorna beroende av strukturen bland socialbidragshushållen.

$$Ekviv = \sum_{i=1}^N ((\text{Årsbelopp}/\text{Årsnorm}) * Vuxna)$$

där

<i>Årsbelopp</i>	= Socialbidragsbelopp exkl. introduktionsersättning
<i>Årsnorm</i>	= Årsnorm för det aktuella hushållet
<i>Vuxna</i>	= Antal vuxna i hushållet

För respektive hushåll divideras bidragssumman, exklusive introduktionsersättning med hushållets årsnorm, och multipliceras med antalet vuxna personer i hushållet. För ett enskilt socialbidragshushåll är resultatet en kvot som anger hur stor del av årsnormen som hushållet varit i behov av. Om andelen blir 0,5 innebär det att hushållet bidrar med en halv helårsekvivalent. Ju lägre kvot hushållet har, desto mindre bidrar hushållet till antalet helårsekvivalenter och klarar sig bättre ekonomiskt på egen hand.

Socialbidragsbeloppet som betalats ut till ett specifikt hushåll beror dels på antal månader som hushållet fått bidrag, dels på bidragssumman som betalats ut varje månad. Fler bidragsmånader eller ett högre bidragsbelopp varje månad medför att kvoten per hushåll ökar och att det blir fler helårsekvivalenter.

För att illustrera hur antalet helårsekvivalenter för ett hushåll beräknas följer två fiktiva exempel.

Exempel 1: En ensamstående utan barn

Bidragstid: 6 månader
 Genomsnittligt månadsbidrag: 5 000 kronor
 Årsnorm: 88 662 kronor
 Antal vuxna: 1
 Antal barn: 0
 Antal helårsekvivalenter:
 $(5\,000 * 6 / 88\,662) * 1 = 0,34$

Exempel 2: Ett gift par med tre barn

Bidragstid: 10 månader
 Genomsnittligt månadsbidrag: 5 000 kronor
 Årsnorm: 197 608 kronor
 Antal vuxna: 2
 Antal barn: 3
 Antal helårsekvivalenter:
 $(5\,000 * 10 / 197\,608) * 2 = 0,51$

Framskrivningsmodell för socialbidragstagandet

För innevarande år görs en prognos baserad på de kvartalsvisa kostnadsutfallen och sysselsättningsutvecklingen (samt en dummy för införandet av äldreförsörjningsstödet 2003).

För 2006 och framåt används en årsmodell. Beräkningen av hur antalet helårsekvivalenter kan komma att utvecklas sker i två steg. Först beräknas antal socialbidragshushåll enligt:

$$\Delta Hushåll_t = 0,4 * \Delta Hushåll_{t-1} - 16,3 * \Delta Syssels_t$$

där

Δ	= förändring mellan två år
<i>Hushåll</i>	= Antal hushåll med socialbidrag
<i>Syssels</i>	= Sysselsättning 20–64 år enligt AKU, hundratal personer.

Ekvationen är skattad på årsdata för perioden 1978 till 2004.³⁰ Vid framskrivningarna hämtas prognoser över sysselsättningen från Finansdepartementets ekonomiska prognoser och kalkyler i budgetpropositionen för 2006.

Helårsekvivalenterna beräknas i ett andra steg enligt:

$$Ekviv = N * \text{Genomsnittligt } \text{Årsbelopp} * \text{Genomsnittlig } \text{Årsnorm} * \text{Genomsnittligt antal } \text{Vuxna}$$

där

<i>N</i>	= Antalet socialbidragshushåll enligt skattning ovan.
<i>Årsbelopp</i>	= Socialbidragsbelopp exklusive introduktionsersättning, i 2004 års prisnivå
<i>Årsnorm</i>	= Årsnorm för det aktuella hushållet med hänsyn taget till antal personer etc. i 2004 års prisnivå. Se tidigare i denna underbilaga
<i>Vuxna</i>	= Antal vuxna i hushållet

Vid framskrivningarna används ekvationen ovan något omformulerad. *Årsbelopp* delas upp i månadsbelopp och antal månader. Månadsbeloppet uttrycks i 2004 års prisnivå.

³⁰ Data om antalet socialbidragshushåll har hämtats från SCB och Socialstyrelsen. Sysselsättningsdata kommer från SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU).

Framskrivningarna bygger på aggregerade uppgifter. Historiskt saknas det uppgifter om hushåll enligt målets definition, dvs. med registerledare mellan 20 och 64 år. Modellen har därför skattats på uppgifter för samtliga socialbidragshushåll. Vid framskrivningarna justeras antalet hushåll så att det blir konsistent med målets definition. Såväl månadsbelopp som antal månader skrivs fram exogent med ledning av de senaste årens utveckling. Övriga faktorer hålls konstanta på samma nivå som sista

historiska värdet. Vid framskrivningarna antas variablerna ha följande värden:

- Antal hushåll skattas enligt ekvation ovan
- Genomsnittlig bidragstid i månader bestäms exogent för prognosår och antas vara oförändrad under framskrivningsperioden på 2004 års nivå.
- Genomsnittlig socialbidragskostnad per månad i fast pris bestäms exogent och antas öka med 50 procent av tillväxten av BNP.

Underbilagetabell 2 Bidragstagare, bidragshushåll, bidragstid, utbetalt socialbidrag samt helårsekvivalenter

År	Antal bidragstagare	Bidragstagare per 100 av medelfolk-mängden	Antal bidrags-hushåll	Bidrags-månader i genomsnitt	Utbetalt socialbidrag, mnkr, löpande priser	Utbetalt socialbidrag, mnkr, 2004 års priser	Genomsnittligt socialbidrag per hushåll, tkr, löpande priser	Antal helårsekvivalenter
1983	474 657	5,7	252 303	4,2	2 276	4 793	9,0	-
1984	524 191	6,3	281 412	4,2	2 757	5 375	9,8	-
1985	514 343	6,2	279 422	4,4	3 345	6 072	12,0	-
1986	542 157	6,5	293 621	4,5	3 969	6 912	13,5	-
1987	518 028	6,2	282 871	4,4	4 134	6 911	14,6	-
1988	503 353	6,0	272 789	4,3	4 168	6 585	15,3	-
1989	485 139	5,7	257 546	4,3	4 322	6 415	16,8	-
1990	490 808	5,7	264 729	4,3	4 721	6 349	17,8	71 718
1991	510 205	5,9	282 572	4,4	5 642	6 933	20,0	74 191
1992	559 902	6,5	312 108	4,6	7 012	8 417	22,5	88 128
1993	641 385	7,4	357 052	4,8	8 712	9 986	24,4	106 138
1994	694 060	7,9	381 753	5,1	10 285	11 541	26,9	123 472
1995	687 951	7,8	372 762	5,4	10 786	11 814	28,9	118 288
1996	721 040	8,2	387 213	5,7	11 884	12 945	30,7	134 144
1997	716 842	8,1	386 859	5,8	12 377	13 394	32,0	140 509
1998	658 782	7,4	353 597	5,8	11 425	12 397	32,3	129 200
1999	580 934	6,6	313 472	5,8	10 465	11 303	33,4	115 437
2000	522 242	5,9	278 655	5,8	9 521	10 192	34,2	100 948
2001	469 004	5,3	252 935	5,7	8 704	9 099	34,4	91 361
2002	434 046	4,9	236 821	5,8	8 528	8 728	36,0	86 382
2003	418 395	4,7	228 932	5,6	8 274	8 307	36,1	84 928
2004	417 491	4,6	229 494	5,7	8 687	8 687	37,9	87 997

Anm. Fr.o.m. 1993 ingår introduktionsersättning för flyktingar. Uppgifter som avser åren 1985–2000 har reviderats för att justera för användning av olika mätmetoder under olika år. Under 1983–1987 ingår asylsökande i statistiken. Under 1988 ingår asylsökande i statistiken endast under tiden 1 januari–30 april. Fr.o.m. 1 maj 1988 regleras ekonomiskt bistånd till asylsökande i stället i Lagen om bistånd åt asylsökande m.fl. För perioden 1983–1989 har SCB ej beräknat antal helårsekvivalenter.

Helårsekvivalenterna för perioden 1999–2004 har reviderats, bl.a. för att en metod att hantera bortfall har införts. För de kommuner där uppgifter saknas ett visst år har föregående års värden utnyttjats.

Källa: Socialstyrelsen (2005) Ekonomiskt bistånd årsstatistik, 2004 samt SCB